

הדרך היומית

עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף פא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדרך

בדין מה לי לשקר ובהגדרת המינוי.

הלך השוכר בנהר פקוד ומת החמור, ואמר למשכיר הלכתי בנהר פקוד אבל לא היו שם מים, פסק רבא "מה לי לשקר", נאמן שהרי יכל לומר הלכתי בדרך נרש. אמר אביי, לא אומרים מה לי לשקר במקום עדים, ואנן סהדי שהיה בנהר פקוד מים. מה יסוד הדין האמור בדברי רבא "מה לי לשקר", שלכך נאמן השוכר לומר, אמנם הלכתי אך לא היו מים. (בעבר דנו באריכות ב"עיונים על הדרך" בהגדרת ה"טענה" וה"מינוי" בתורת נאמנות לטענה. ונביא חלק מהדברים בקצרה, ונוסיף את עיקר הנאמנות בדין המינוי) "טענה" היא תביעה. ובדאי שבמקום שאין מקום להסתפק, אין לטענה ותביעה מקום כלל. אדם שמחזיק מפתח להיכנס לביתו, אין מקום כלל להסתפק שזה ביתו. לא צריך להגיע לדין "חזקה" "אנן סהדי מאי דתפיס האי דידיה הוא". ההסתכלות הפשוטה, ששלו הוא, ולאו מחמת דבר מסוים, אלא אין כלל מקום להסתפק. אע"פ שמעולם לא הכרנו את אותו אדם, ולא ידענו אם הוא דובר אמיתות או לא, הראיה הפשוטה שלנו, כאשר הוא נמצא בביתו, שלו! ואין כלל מקום להסתפק. אלא במקום שיש סיבה להסתפק, מחמת דבר זה או אחר, מה ענינו של אדם זה לרכוש הנמצא לפניו, צריך להגיע ל"טענה" ותביעה. פעמים שהסיבה להסתפק היא מכח טענות, ואז הטענה היא תביעה על הממון. או שיש אפילו בלא טענותיהם, סיבה להסתפק, והוא הנקרא בכל מקום "דררא דמונא", אז תביעה וטענה בהם הלוות שייכות לממון.

בסוגיא לפנינו טוען המשכיר שהשוכר שינה מתנאי השכירות, השוכר טוען, שאמנם הלך באותו נהר, אך לא היו במים. רבא פסק שלא חייב כיון שיש לו מינוי, "מה לי לשקר", היינו היה יכול לומר שהלך במקום אחר, עצם זה שטען שהלך בנהר, זה מוכיח על נאמנותו לומר שלא היו שם מים. מה שורש היסוד שנאמן לדברי רבא, האם טענתו יותר טובה כאשר טען טענה ושוברה בצידה, היינו הלכתי במקום בלא מים, על אף שהיה זה אותו נהר פקוד, או שבי"ד מקבלים את טענתו בעקבות שנראה נאמן, כי אם היה רוצה לשקר, היה מספר שהלך במקום שאינו קשור לנהר פקוד.

דנו רבותינו ראשי הישיבות (בקובץ *שיעורים, הגרש"ש הגרש"ר עמוד*) מה יסוד המינוי האם הוא בגדרי נאמנות "מה לי לשקר" ותו לא, הטוען נאמן כי אם היה שקרן היה טוען דבר אחר. או שיש לו "כח נאמנות" כביכול אנו מאמינים לו על מה שלא טען, כי היה יכול לטעון וזה חיזוק לדבריו. כדי לבאר את הדברים מן הדין היה להאריך בראיות ובסוגיות שבהם הדברים התלבנו, אך מקוצר היריעה, בקצרה. היה מקום לדון, השוכר שטען שהלך בנהר ולא היו בו מים, ויש לו מינוי שהיה טוען שלא הלך בנהר. מה בי"ד מקבלים בטענתו, ומדוע נאמן. האם בי"ד שמעו שהלך לא בנהר, שהרי זה מה שיש לו בטענת המינוי. או שבי"ד שמעו שהלך בנהר, ויש לו נאמנות יחזונית שאם היה שקרן היה טוען שלא הלך בנהר ולא היה מחייב את עצמו. מסברא, אדם שטוען טענה ויש לו ע"ז מינוי, או בי"ד מתייחסים בהלכות קבלת הטענות לטענה שבמינוי, שאותה לא טען בפועל. בי"ד שומעים את מה שאמר ותו לא, השוכר שטען שהלך בנהר פקוד ולא היה בו מים, בי"ד מקבלים את טענתו שלא היה מים והיה יכול ללכת באותו מקום והחמור מת שלא בפשיעתו.

בגמ' בב"ב (ע, א) שאל רב עמרם את רב חסדא, הפקיד אצל חברו בשטר ואמר לו החזרתי לך וכו', נאמן בשבועה. ודברי הסוגיא צריכים תלמוד רב, אם היה טוען החזרתי לך כאן חייב שבועה. אם טוען נאנס מתחייב בשבועה, ומבאר בסוגיא שגאון בטענת החזרתי מינוי של נאנסו ונשבע ע"ז. הרי לא טען נאנסו מדוע שישבע, זה רק טענת המינוי, מהיכן נולדה כאן שבועה. אמנם תוס' שם (ע, ב) ביארו שהשבועה היא מדרבנן, אך רוב הראשונים חולקים על התוס' וסוברים ששבועה זו היא שבועה חמורה. נראה מכאן (בפשוטו ויש לדון בהרחבה) שבי"ד שומעים את טענתו שבמינוי וזנים בה, זה לא רק נאמנות גרידא שאם היה שקרן היה טוען טענה יותר מועילה, זה טענה בעצם שיש לה התייחסות הלכתית. בגמ' בב"ב (קלד, ב) אמר אדם יש לי בנים, מטרתי לפטור את אשתו מן היבום, נאמן לפטור את אשתו מיבום שיש לו מינוי שהיה יכול לגרשה עתה וע"י הגירושין יפטור אותה מיבום. עתה כאשר הוא מת, האם מותרת לכהן או לא, אם בי"ד דנו רק בפטור לגבי יבום, הרי היא אלמנה ומותרת לכהן הדין, אך אם יש התייחסות לטענתו שבמינוי שיקל לגרשה, הרי גרושה אסורה לכהן. והביא הקצה"ח (קמו, יא) מדברי הרשב"ם שאסורה לכהן, מחמת אותו מינוי שלא אמר ולא עשה ולא יגרש, מבואר שצמצם הטענה של המינוי היא ממשית. (אמנם גדולי האחרונים תמהו על דברי הקצה"ח. ואכמ"ל, ע"י קוב"ש ח"ב, ג, יג. בשיעורי הגרש"ר בניטין בשו"ת אור המאיר י; וע"י בשלטי גיבורים סא, ב מדפ"ר, ושם בתוס' ד"ה הואיל) כפי שעולה משיעורי ראשי הישיבות, אין מקום לומר שנאמנות טענה מתבססת רק על הסברא של "מה לי לשקר", וכן אין לומר שיש כאן "כח טענה" בלבד. בכמה וכמה סוגיות מצאנו את לשון הש"ס "מה לי לשקר" כמו בדברי רבא לפנינו. ולומר רק "מה לי לשקר" לא שייך שהרי מצאנו שבי"ד טוענים ליתומים ואומרים מינוי בטענותיהם, ומה השייכות שלהם בנאמנות "מה לי לשקר", רק אם נבאר שיש כאן כח טענה יובן מה שעושים טענין ליתמי.

שורש הדברים כאשר בי"ד דנים בדין שבא לפנינו מתייחסים לכל הטענה שבאה בתביעה. וכאשר טוען האדם טענה שיש בה מינוי, כדי לשמוע את טענתו ולקבלה צריכים לבדוק דבר ראשון האם הוא נאמן בדבר זה, או לא. כאשר יש לצדד שהוא דובר אמת מחמת שאם היה שקרן היה טוען טענה אחרת, בי"ד שומעים ומבררים מה הכח שלו במה שטוען, מהי זכות החזקתו בחפץ, ומהי הסיבה שיש לו כח לטעון. ולכך שני הדברים אמת, גם עמם הנאמנות, וגם שורש הטענה. מעתה ננסה לבאר את שורש מחלוקת אביי ורב בסוגיא לפנינו, כאשר השוכר טען שהלך במקום בלא מים, הוא נאמן ע"ז כיון שהיה יכול לשקר ולומר שלא הלך בנהר פקוד. אביי חלק וסבר, שלא נאמן כיון שאנן סהדי שהיה מים, א"א להתקדם עם סברתו וטענתו של השוכר, היות ושורש דבריו שקר הם, הוא טוען שהלך במקום בלא מים, ואנו יודעים שהיה שם מים. רבא סבר שהיות ויכל לטעון טענה אחרת, נכון שאנו יודעים שבנהר פקוד היה מים אבל אנו מתייחסים שהלך במקום אחר ולא בנהר פקוד ולכן אינו חייב.

נושא היום: חיוב שואל לאחר זמן השאלה. אומן. שמירה בבעלים.

אמר אדם לחברו שלח לי בהמה להשאלה, ומה דברך חייב היות והתחייב באונסים (אם לא אמר שלח והמשאיל שלח מעצמו לא התחייב), וכן בשעת החזרה חייב באחריותה (אם המשאיל אמר שלח לי אותה בחזרה, לא מתחייב). **אמר רפרם בר פפא בשם ר"ה**, החיוב של השואל כאשר החזיר, זה דווקא כשהחזיר בטווח ימי ההשאלה, אך אם החזיר לאחר ימי ההשאלה, פטור. **שאל ר"י מדברי המשנה** לגבי אומן שאמר טול את החפץ ונעשה הוא שומר חנים, אך אם לא אמר טול אלא אמר סימתי מלאכתי יהיה חייב בשמירה. **מבאר הגמ'**, שדקדוק לשון המשנה יתפרש הפוך, אם אמר הבא את המעות וטול את שלך, נשאר שומר שטר שיש לו בכך רוח. א"כ כאשר יאמר סימתי את העבודה, יהיה רק שומר חנים, **והידוש המשנה** ש"טול את שלך" הוא שומר חנים ולא אומרים שאינו שומר כלל. **ויש שלמדו** שמעיקרא הביא ר"י ראייה לדין השואל ששלח לאחר זמן השאלה שפטור, מדין המשנה שטול את שלך שומר חנים, וה"ה אם אמר סימתי. **ודחתה הגמ'** שטול את שלך הדין שונה כיון שאמר בפירוש שאין החפץ מעוכב מחמת המעות, לכן הוא שומר חנים. **הואמר רב מרימר**, הקשה סתירה בין ב' הלכות, במשנה מבואר שאמר טול את שלך שומר חנים וה"ה אם אמר סימתי, מאידך למדנו שמחזיר השואל חייב באחריות, **ע"ז אמר רפרם בר פפא בשם ר"ה**, שאם זה לאחר ימי השאלה פטור, כדון אומן שאמר שנמר מלאכתי. **מסתפקת הגמ'** האם הוא פטור מדיני שאלה וחייב כשומר שטר, או פטור לגמרי. **אמר אמיר** מסתבר שנשאר כשומר שטר היות ונהנה מהחפץ, צריך להנות את המשאיל. **מביאה הגמ'** ברייתא כדברי אמיר, לקח כלים מבית האומן לשגר מתנה לבית חמוי, ואמר הלוקה לאומן אם מקבלים ממני אשלם, אם לא מקבלים, אשלם כפי טובת ההנאה. אם נאנסו הכלים בהליכה חייב, אם בחזרה פטור כדון שומר שטר. **אדם מכר חמור** (או יין ע"י לשון היר"ף ובעין יהוסף), אמר הלוקה אם אצליח למוכרו במקום פלוני אשלם, ואם לא אחזיר לך. **לא הצליח** למוכרו בדרך חזרה מת החמור. **ר"י חייב** אותו שאינו דומה למקרה של נאנס דברך חזרה שאמר שמינוי כשואל אלא כשומר שטר, כיון שלו היה מוצא קונה בדרך חזרה חזר היה מוכר לו.

בדין המשנה שומר לי ואשמוך לך, **ביאר ר"פ** שמדובר שאמר שמור לי היום, ואני אשמוך לך מחר, שאל"כ זה שמירה עם הבעלים שפטור ואינו נידון כשומר שטר. **מוכרי בשמים** נהנו שאחד מביניהם אופה את לחמם, ביקשו מאחד שיאפה, **וביקש מהם** שישמרו על גלימתו, ונגבה הגלימה בפשיעתם. **חייבם ר"פ**, שאלוהו החכמים הרי ברגע שעשה עבורם דבר מה זה פשיעה בבעלים ופטורים. **ר"פ** אכסוף ולא ענה. **לבסוף** התברר שבעל הגלימה לא אפה כיון שהשתכר וממילא הם חייבים שלא היה שמירה בבעלים. **למ"ד** פשיעה בבעלים פטור, מובן מדוע ר"פ אכסוף. למ"ד חייב, **מבאר הגמ'** שהמעשה היה, שבעל הגלימה היה צריך לאפות שלא בתורו, ואמר להם בשכר האפייה תשמרו על הגלימה. ונגבה שלא בפשיעה, ר"פ חייב, **ושאלהו** הרי זה שמירה בבעלים שפטור, ואכסוף.

אדם גבוה ואדם נמוך הלכו בדרך, הגבוה רכב על חמור והיה לו סדין פשתן שאינו סוגג מים, והנמוך הלך ברגליו והיה לו בגד צמר הסוגג מים, **כאשר הגיעו לנהר** הניח הנמוך בגדו על החמור, ונטל את הבגד של הגבוה, ושטף הנהר את הבגד. **רבא** חייב אותו וכאשר שאלוהו שיש כאן שאלה בבעלים ופטור, אכסוף. **ולבסוף** התברר שעשה כך שלא מדיעית הגבוה.

השכיר חמור והזוהר את השוכר שלא ילך בנהר פקוד היות ויש שם מים, אלא תלך בדרך נרש, הלך השוכר בנהר פקוד ומת החמור, **ואמר** למשכיר הלכתי בנהר פקוד אבל לא היו שם מים, **פסק רבא** שנאמן שהרי יכל לומר הלכתי בדרך נרש. **אמר אביי**, לא אומרים מה לי לשקר במקום עדים, ואנן סהדי שהיה בנהר פקוד מים. **מבואר במשנה**, שמור לי ואמר לו הנח לפני, שומר חנים. **אמר ר"ה**, אם אמר "הנך לפני" אינו שומר כלל. **הסתפקו** מה הדין אם אמר "הנח" בסתם. ניסו לתלות במחלוקת **תנאים**, בדין הכניס צדירות לחצר חרתו, אם הכניס ברשות **לדעת רבנן**, קיבל בעל החצר אחריות. **לדעת רבי**, אינו מקבל אחריות עד שיאמר בפירוש שקיבל אחריות. מבואר שהנה סתם, תלוי במחלוקת רבי ורבנן. **נוקטת הגמ'**, דווקא בחצר אשור רבנן שמקבל אחריות כיון שזה מקום שומר. **אבל** בהנה סתם שמדובר במקום אשור שומר, אין כאן קבלת אחריות. **ואף** לרבי דווקא בחצר נתן לו רשות להכניס חפציו ולא קיבל שמירה, **אבל** ברשות הרבים בודי שיהיה שקיבל שמירה, שאם סתם להניח מדוע צריך לבקש רשות.